

Tikrinių vardų galūnių adaptavimo ypatumai Simono Daukanto ir Simono Stanevičiaus *Epitome Historiae Sacrae* vertimuose

BIRUTĖ GUDELIENĖ

Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

El. paštas birutegud@inbox.lt

Straipsnis aktualus XIX a. pirmosios pusės skirtingų autorių religinio teksto vertime esančių tikrinių bibliinių vardų galūnių vartosenai ir adaptavimu, nes nuo seno nusistovėjusios bibliinių vardų rašybos nebuvo, o Simono Daukanto ir Simono Stanevičiaus vartoti tikriniai bibliiniai vardai nebuvo išsamiai analizuoti. Tyrimo duomenys galėtų būti naudingi vertinant tikrinių vardų adaptacijos raidą, situaciją XIX a. pirmojoje pusėje.

Darbe stengiamasi nustatyti, koks yra kiekvieno autoriaus norminimo pobūdis, kiek jis siejasi su galūnių rašyba XIX a. ir ankstesnių metų raštuose, kokia tarmės įtaka galūnių rašybai ir abiejų vertėjų rašybos galūnėse santykis.

Raktažodžiai: Stanevičius, Daukantas, bibliiniai vardai, norminimas, galūnių rašyba

---

IVADAS

Darbo tikslas – ištirti bibliinių asmenvardžių ir vietovardžių galūnių rašymo ir adaptavimo pobūdį iš pasirinktų religinio pobūdžio šaltinių (pateikiama toliau). Darbo uždaviniai – nustatyti, kokios yra tiriamųjų šaltinių vardų galūnės: išlaikytos sveikos – aukštaitiškos ar sutrumpėjusios – žemaitiškos, kaip jas rašo kiekvienas iš autorių ir kaip jos adaptuojamos lietuviams. Dar stengiamasi palyginti skirtingų autorių pateikiamus vardus Senojo Testamento vertimuose.

Tyrimo šaltiniai – S. Stanevičiaus vertimas *Historyia szwenta* (1823), taip pat S. Daukanto versta *Epitome Historiae Sacrae* (1838) lietuviškos antraštės ir *Žodrodys*, padėsiantys patikslinti dėsningumus. Papildomai remtasi S. Stanevičiaus *Apey darima walge ysz kiarpu Islandu pagal datirima Teodora Branderburga* (1823). Darbe pateikiama naujų duomenų apie S. Stanevičiaus ir S. Daukanto vertimo tikrinių vardų galūnių rašybą, taip pat apie S. Stanevičiaus vertimo rašmenis su diakritikais galūnėje.

Ilgą laiką tikriniai bibliniai vardai buvo rašomi įvairiai, nesistemiškai, o norminė bibliinių vardų adaptacija į lietuvių kalbą pasirodė tik 2000-aisiais. Valstybinė lietuvių kalbos komisija prie Lietuvos Respublikos Seimo, pataisiusi Lietuvos Biblijos draugijos rengiamo spaudai ekumeninio leidimo Šventojo Rašto vardyną, 1997 06 19 posėdyje (protokolas Nr. 6) patvirtino jį ir 1997 08 28 posėdyje priėmė nutarimą Nr. 62 „Dėl Biblijos vardų adaptavimo principų“ [13, 60–61].

Adaptuojant tikrinius asmenvardžius ir vietovardžius į lietuvių kalbą labai daug dėmesio skiriama šaknies adaptacijai. Remiantis Biblijos vertimų į šiuolaikines kalbas pasaulinė praktika, prie hebrajiško (ir aramėjiško) originalo kiek galima daugiau priartinami tie Senojo Testamento vardai, kurių lietuviška forma neturi senesnės vartojimo tradicijos. Kiti vardai, į lietuvių kalbą patekę ne tiesiogiai iš hebrajų kalbos, bet per graikiškus (*Septuaginta*) bei lotyniškus (*Vulgata*) Senojo Testamento vertimus arba per Naująjį Testamentą ir turintys nusistovėjusią formą, laikytini tradiciniais. Visi kiti principai susiję su fonetikos dalykais ir adaptuojant pridedamomis lietuviškoms galūnėmis arba baigmenimis.

Remiantis tyrimo medžiaga akivaizdu, kad Daukantas ir Stanevičius adaptavo tikrinių vardų galūnes (priešingai nei norminiame *Biblijos vardų žodyne*, XIX a. ir anksčiau dėmesys buvo skiriamas galūnių adaptacijai), tai ir bus aptarta straipsnyje. Analizuojamos tik šiuose darbuose pateiktos originalios asmenvardžių galūnės. Iš viso rasta 302 tikrinių asmenvardžių ir vietovardžių pavyzdžiai, straipsnyje pasinaudota dalimi jų.

Bibliniai asmenvardžiai ir vietovardžiai po tildės ženkle atkuriami remiantis norminėmis formomis pagal *Biblijos vardų žodyną* (2000). Straipsnyje taikyti literatūros apžvalgos, aprašomasis, lyginamasis metodai.

S. STANEVIČIAUS IR S. DAUKANTO GALŪNIŲ RAŠYBOS TYRIMŲ APŽVALGA

S. Stanevičiaus vertimo *Historyia szwenta* asmenvardžių galūnės mažai tirtos, informacijos apie tai nėra, daugiau kalbėta apie rašybos tarminį pagrindą. Rašybą išsamiai aprašęs ir įvertinęs Aleksas Girdenis daro išvadą, kad autorius vartojo to meto įprastinį lenkų raidyną, jau XVIII a. gana vykusiai pritaikytą žemaičių tarmei [6]. Jono Palionio dėmesys daugiausia krypsta į S. Stanevičių kaip apskritai į kalbos normintoją [11, 160, 181].

Daukanto galūnių rašybos tyrimai apsiriboja tik pavieniais atvejais, dauguma jų morfologiniai, atskirai tikriniai vardai išskirti nebuvo. *Abecioleje* esantis S. Daukanto rašmenų inventorių P. Joniko laikomas pagrindiniu, nes jis sudarytas remiantis lotyniškuoju raidynu [8, 179]. Jis pažymi, kad S. Daukanto noras skirtingai žymėti vienaskaitos kilmininko ir daugiskaitos vardininko galūnes <a> ir <ô> rašmenimis yra nusižiūrėtas iš Mažosios Lietuvos raštų ir gramatikų (plačiau [8, 123, 180], dar žr. Birutė Vanagienė [14, 735–736]).

TIKRINIŲ VARDŲ GALŪNIŲ ADAPTAVIMO TENDENCIJOS IR RAŠYBA SENUOSIUOSE RAŠTUOSE

Senuosiuose raštuose, ypač bažnytinėse knygosose esantys tikriniai vardai sudaro sunkumų nustatant, kurie vardai yra sulietuvinti, o kurie vartojami originalia forma [11, 9]. Neretai tekstuose būdavo nesulietuvintų žodžių visiškai be galūnių, pvz., *Reusneri*. Apie svetimvardžių rašybos raidą daug rašė Vytautas Ambrazas [1], jos formavimuisi, dabarties situacijai aptarti yra skirtas ir Indrės Baltrušaitienės magistro darbas [2].

Tikrinių vardų ir kitų žodžių galūnių rašyba senuosiuose raštuose pasižymėjo tarminėmis ypatybėmis. Pasirinkta pora rimtesnių gramatikų, parašytų iki XIX amžiaus.

Štai Danieliaus Kleino gramatikoje *Grammatica Lithvanica* (1653), be įprasto galūnių rašymo, išskiriami galūnių *-as*, *-is* sutraukimo ir iškritimo atvejai (kombinaciniai balsių kitimo būdai galūnėse). Sutraukimą D. Kleinas aiškina taip: „iš paskutinio vardų, neturinčių galūnės *-as*, *-is*, skiemens vidurinė raidė dažniausia iškrinta, ir du skiemens sutraukiami į vieną“ [9, 429]. Iškritusio „judriojo balsio“ grafinis žymėjimas pastebimas ir XVIII a. religiniuose raštuose bei giesmynuose [11, 43]. Dalis tikrinių vardų pavyzdžių D. Kleino rašomi su lietuviškomis galūnėmis, dalis – be galūnių, jei tai nelinksniuojami svetimos kilmės pavadinimai, pvz.: *Sion* ~ Sionas, *Ifrael* ~ Izraelis.

Kristupo Sapūno ir Teofilio Šulco gramatika *Compendium...* buvo praktinio pobūdžio. Norminimo polinkius čia rodo tinkamiausios tarmės pasirinkimas [12, 15]. Knygoje rašoma, kad adaptuojant lietuvių kalbai tikrinius vardus, su jais vyksta įvairių reiškinių. Paskutinė galūnės balsė (daugiausia trumpoji *a*, *i*, rečiau *e*) dažniausia numetama dėl apostrofo. Kartais išmetamos net gretimos vienodos balsės. Be to, ne visuomet dėl apostrofo raidė numetama, kur gali būti numetama, ir tik tada, kai malonesnis yra trumpesnis žodis arba kai tai reikalinga metru [12, 75]. Šioje knygoje dauguma pavyzdžių yra su lietuviškomis galūnėmis, pvz., *Jonas* ~ Jonas 20, *Jonuttis* ~ Jonutis 20, kai kuriuose balsė iškritusi, pvz.: *Jokubs* ~ Jokūbas 5.

Taigi galima išryškinti senųjų raštų galūnių rašybos tendenciją, kai adaptuojant tikrinius vardus galūnė rašoma nesutrumpinta, sutrumpinta ar visai nepriedama.

TIKRINIŲ VARDŲ GALŪNIŲ ADAPTACIJA IR RAŠYBA S. STANEVIČIAUS IR S. DAUKANTO VERTIME

S. Stanevičiaus ir S. Daukanto vertimų lietuviškumas, pritaikymas skaitytojui yra neatsiejamas nuo galūnių, įvairių fonetinių procesų jose. Dažniausia tai tarminiai dalykai.

Remiantis turima medžiaga, galima išskirti kelias S. Stanevičiaus ir S. Daukanto (1) bibliinių vardų galūnių rašymo grupes. Reikia pažymėti, kad neretai galūnė yra aukštaitiška – balsis neišmetamas, nes dažnai susidarytų nepatogus tarti priebalsių derinys, tačiau pasitaiko ir nepastovių atvejų, kai vienur galūnės išlaikomos sveikos, o kitur tokios pat galūnės balsis išmetamas (pvz.: *Roboamas* ~ Roboamas (35) ir *Ierobaams* ~ Jeroboamas (19)).

- (1) S. Daukantas laikėsi tų pačių principų tiek lietuvindamas bibliinius vardus, trumpindamas juos, tiek ir versdamas bendrinius žodžius. Jų a) jų netrumpino: *abažas* ~ abažas (7), *aicziojemas* ~ aičiojimas (30), *krasztas* ~ kraštas (23), *paikas* ~ paikas (31), *paiumas* ~ pavojumas (29), *ublas* ~ ūblas (17), *žombas* ~ žambas (28) ir t. t.; b) trumpino: 1) be apostrofo: *aiczioiems* ~ aičiojimas (18), *amars* ~ amaras (24), *ludiejs* ~ liudėjas (39), *mediejs* ~ medėjas (40), *nokieis* ~ nokėjis ‘varžovas’ (3), *paskaninims* ~ paskaninimas (32), *paskouijs* ~ paskuojis (16), *protis* ~ protas (24), *ragintois* ~ ragintojis (30), *tikiejems* ~ tikėjimas (17), *tuszts* ~ tuščias (19), *ums* ~ ūmas (17), *undou* ~ vanduo (4), *wieszpats* ~ viešpats (13) ir kt., 2) su apostrofu: *aklum’s* ~ aklumas (37), *Aniol’s* ~ aniolas ‘angelas’ (4), *apmaud’s* ~ apmaudas (18), *apsikabinim’s* ~ apsikabinimas (4), *atmon’s* ~ atmonas (41), *erzel’s* ~ eržilas (15), *kaikar’s* ~ kaikas (35), *rag’s* ~ ragas (10), *raudon’s* ~ raudonas (35), *szimtinik’s* ~ šimtininkas ‘šimto karių viršininkas’ (7), *tarim’s* ~ tarimas (9), *tir’s* ~ tyras (23), *ukinik’s* ~ ūkininkas (7), *zvilgteriejem’s* ~ žvilgterėjimas (5) ir kt.; c) numetė visą skiemenį: *daiktavardžiai*: *artos* ~ artojas (3), *garbintos* ~ garbintojas (10), *gelbietos* ~ gelbėtojas (2), *kepies* ~ kepėjas (30), *padietos* ~ padėtojas (2), *rieditos* ~ rėdytojas (25), *wainotos* ~ vainotojas (10), *wasaros* ~ vasarojas (23), *wies* ~ vėjas (40), *veiksmazodis*: *nebgio* ~ nebgvyuoja ‘nebgvyuoja’ (38).

Nesutrumpintos galūnės (2) vartotos dažniausia. Keletas pavyzdžių iš S. Stanevičiaus darbų (14x), pvz.: *Darijušas* ~ *Darijus*, *Saulis* ~ *Saulius*, *Joramas* ~ *Joramas*, *Samuelis* ~ *Samuelis*, *Helis* ~ *Helis*, *Asweras* ~ *Ašeras*, *Galyjotas* ~ *Galijotas*, *Giedeonas* ~ *Gedeonas*, *Judas* ~ *Judas*, *Labonas* ~ *Labonas*, *Pompejuszas* ~ *Pompėjas*, *Rafolas* ~ *Rapolas*, *Symanas* ~ *Simonas*, *Uryjoszius* ~ *Ūrijas*. Asmenvardžių galūnės S. Daukanto rašomos taip (20x), pvz.: *Ablus* ~ *Abelis* (1), *Amazias* ~ *Amasajas* (4), *Antiokas* ~ *Antiochas* (4), *Asswerus* ~ *Ašeras* (5), *Cyrus* ~ *Kiras* (11), *Danielūs* ~ *Danielius* (11), *Darius* ~ *Darius* (11), *Ezaus* ~ *Ezavas* (15), *Ezekias* ~ *Ezekijas* (16), *Iokbus* ~ *Jokūbas* (19), *Ionatas* ~ *Jonatanas* (22), *Iudoszus* ~ *Judas* (22), *Mardokeus* ~ *Mardochajas* (24), *Matatias* ~ *Matatijas* (24), *Nabuchodozoras* ~ *Nabuchodonosaras* (26), *Pompeius* ~ *Pompėjus* (30), *Roboamas* ~ *Roboamas* (35), *Rubenas* ~ *Rubenas* (35), *Tabiioszūs* ~ *Tobijas* (39), *Urijoszius* ~ *Ūrijas* (42). *Balsinės* vyriškosios giminės galūnės rašomos tarmiškai (2x), pvz.: *Aleksendra* ~ *Aleksandras* (3) (3), *Aza* ~ *Azazas* (5). Šiuo atveju S. Daukantas pateikia tarminę vardo formą, plg. *Žyuate* yra *Alexandra* ~ *Aleksandras* (53).

Tokia galūnių vartoseną, priešingai nei seniau rašiusių autorių, nėra paremta jų gimtąja, šiuo atveju – žemaičių, tarme, ji labiau buvo taikoma aukštaičiams. Daukanto dažnai vartojamų diakritikų bendrinių žodžių galūnėse pasitaiko ir čia, nors sistemingai jie nevartojami (2x), pvz.: *Danielūs* ~ *Danielius*, *Tabiioszūs* ~ *Tobijas*.

Rašydamas moteriškus vardus Daukantas laikosi lietuviškų galūnių sistemos (3x), pvz.: *Fstera* ~ *Estera* (15), *Rebeka* ~ *Rebeka* (33), *Sara* ~ *Sara* (35), taip yra ir Stanevičiaus vertime (4x), pvz.: *Iwa* ~ *Ieva*, *Saba* ~ *Seba*, *Estera* ~ *Estera*, *Rebeka* ~ *Rebeka*.

Tikrinių vardų grupei priklauso ir *bibliniai vietovardžiai*, rašomi su visa galūne (6x), pvz.: *Babilonije* ~ *Babilonas* (6), *Egiptas* ~ *Egiptas* (3), *Kananeje* ~ *Kanaanas* (7), *Mezopotanije* ~ *Mesopotamija* (24), *Sirije* ~ *Sirija* (38), *Tigrys* ~ *Tigras* (39), panašiai rašyta ir Stanevičiaus (3x) – *Mezopotamija* ~ *Mesopotamija*, *Niniwa* ~ *Ninevė*, *Nilus* ~ *Nilas*.

Pasitaiko galūnių trumpinimo atvejų. Šiais išvardytais atvejais išryškėja žemaitiškas galūnių trumpinimas – *balsių sutraukimas (kontrakcija)*. Daukantas jas rašo ir be apostrofo (5x): *Abroms* ~ *Abraomas* (1), *Gedeons* ~ *Gedeonas* (18), *Ierobaams* ~ *Jeroboamas* (19), *Samsons* ~ *Samsonas* (35), ir su apostrofu (11x): *Absalon's* ~ *Abšalomas* (1), *Adom's* ~ *Adomas* (2), *Aman's* ~ *Amanas* (4), *Amon's* ~ *Amonas* (4), *Benjamin's* ~ *Benjaminas* (6), *Dowid's* ~ *Dovydas* (11), *Iapet's* ~ *Jafetas* (19), *Kain's* ~ *Kainas* (6), *Kam's* ~ *Chamas* (7), *Putipar's* ~ *Potifaras* (33), *Sem's* ~ *Semas* (36). Abiem atvejais dažniausia trumpinamos galūnės -as su kamiengalio sonantais *m*, *n*, *r*, rečiau su sprogstamaisiais priebalsiais *t* ir *d*.

Vardai rašomi ir be galūnės (12x), pvz.: *Batuel* ~ *Betuelis* (6), *Eliezer* ~ *Eliezeras* (14), *Efraim* ~ *Efraimas* (15), *Iabes* ~ *Jabešas* (19), *Ieriko* ~ *Jerichas* (19), *Manases* ~ *Manasas* (24), *Moses* ~ *Mozė* (25), *Noe* ~ *Nojus* (26), *Raguel* ~ *Raguelis* (33), *Saul* ~ *Saulius* (35), *Semei* ~ *Semas* (36), *Rakel* ~ *Rachelė* (33). Atkuriant dažniausia galūnė būtų -is, kitais atvejais -us, -as. Kodėl Daukantas šiuo atveju tiesiog neatkuria galūnių, galima tik numanyti – gal dėl

- (2) Siekiant patikslinti galūnių rašybą, buvo atliktas nedidelis galūnių sudėtinių rašmenų tyrimas. Tirti sudėtiniai rašmenys <à>, <è>, <é>, <á>, jų vartosenos atvejai Stanevičiaus darbe. Reikšmės lygintos su Daukanto darbų pavyzdžiais ir žiūrėta, kiek tai turėjo įtakos norminimui. Nustatyta, kad sudėtiniai rašmenys Stanevičiaus darbe vartojami dėsningai tam tikrose pozicijose: vartojami labiau šaknyje, o galūnėje jie žymi tik daugiskaitos kilmininką, pvz., *jawù* ~ *javų*, *nu szeszù dezszimù* ~ *nu šešių dešimtų* 'nuo šešių dešimčių', *jù* ~ *jų*. Užfiksuotas pavienis vienbalsinimo atvejis *wandù* ~ *vanduo*. Šaknyje rašmenys su diakritikais vartojami ir po vieną, ir esantys dvigarsių sudėtyje. Sudėtinių rašmenų nėra daug, nes ir pats leidinukas nedidelis.
- (3) Stanevičius pateikia vyriškąją formą *Aleksandras*.

reto vardų paplitimo Lietuvoje, įvairiuose religiniuose raštuose. Jų rasta ir Stanevičiaus vertime (4x): *Hely* ~ *Helis*, *Noe* ~ *Nojus*, *Roges* ~ *Rogha*, *Rachel* ~ *Rachelė*.

Pasitaikė pavyzdžių, kai Daukantas nurodo tik lotynišką vardo variantą, pvz.: [Achabus] ward's *Achabus*, *bi*, *m* ~ *Ahabas* 2; [Labanus] ward's *Labanus*, *i*, *m* ~ *Labanas* 22.

Vietovardžių galūnės beveik netrumpinamos (2x), tik vietovardžio *Harans* ~ *Haranas* (19), o vietovardžio *Ieriko* ~ *Jerichas* (19) (lot. *Iericho*) išlaikoma originali galūnės forma, jų daugiau Stanevičiaus vertime (5x), pvz.: *Chanaan* ~ *Kanaanas*, *Gielboe* ~ *Gilboja*, *Haran* ~ *Haranas*, *Jerycho* ~ *Jerichas*, *Sinai* ~ *Sinajus*.

Apibendrinant šį poskyrį reikia pasakyti, kad šiam negausiam leksikos sluoksniui būdinga gana tvarkinga galūnių rašybos ir adaptavimo sistema. Asmenvardžių galūnių Stanevičius praktiškai netrumpina – nerašo apostrofų, neišmeta balsių, tačiau jo vertime pasitaiko neadaptuotų tikrinių vardų – visiškai be galūnių. Daukanto tikrinių vardų galūnių lietuviškumas šiuo atveju kitoks – jos dažniau trumpinamos žymint apostrofais arba tiesiog nerašant raidės. Taigi šios galūnės yra daugiau žemaitiškos. Iš tiesų, Daukantas dažniausia lietuvinio biblinius vardus, stengdamasis pateikti skaitytojui kuo grynesnę kalbą, adaptuodamas juos ir išlaikydamas aukštaitiškas galūnes.

IŠVADOS

1. Remiantis tyrimu nustatyta tokia tikrinių vardų galūnių adaptacija Daukanto ir Stanevičiaus darbuose: adaptuojant išlaikomi pridedamų galūnių balsiai, adaptuojant išmetami pridedamų galūnių balsiai arba vardai visiškai neadaptuojami (nepriedama lietuviška galūnė).

2. Stanevičius tikrinių vardų galūnes rašė aukštaitiškai, Daukantas kaip etalono laikėsi savo žemaičių tarmės fonetinių ypatybių.

3. Lyginant Stanevičiaus ir Daukanto tikrinių vardų rašybą, Stanevičius labiau išlaikė galūnes, Daukantas dažniau vartojo žemaitiškas galūnes, jo tarminės ypatybės – galūnių trumpėjimas – ryškesnės.

4. Pastebėta tendencija: jei tikrinis asmenvardis ar vietovardis buvo mažiau pažįstamas autoriui, jis buvo rašomas be galūnės (neadaptuojamas), jo šaknis palikta tokia, kokia yra originalo tekste.

5. Daukanto ir Stanevičiaus tikrinių vardų adaptacija ir galūnių rašymas nesiskiria nuo senųjų autorių gramatikų principų.

Gauta 2015 04 27

Priimta 2016 03 31

Literatūra ir šaltiniai

- [1] AMBRAZAS, Vytautas. *Svetimų tikrinių vardų rašymas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.
- [2] BALTRUŠAITIENĖ, Indrė. *Svetimvardžių rašymo tradicijos formavimasis Lietuvoje*. Magistro darbas (rankraštis). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.
- [3] [Daukantas, Simonas.] [Antraščių vertimas.] *C[harles] F[rançois] L'homond. Epitome Historiae Sacrae*. Petropilie. *LMAB* RSS, L-19/146, 1838.
- [4] [Daukantas, Simonas.] *Zodrodys. Charles François L'Homond, Epitome Historiae Sacrae*. Petropilie, 1-42. *LMAB* RSS, L-19/146, 1838.
- [5] DAUKANTAS, Simonas. *Abecieļa lījtuvīū-kalnienu ir zīamajtiū kalbos*. Petropilis: K. Krajaus spaustuvė, 1842.

- [6] GIRDENIS, Aleksas. Simono Stanevičiaus rašyba ir jo tarmės fonologinė sistema. *Kalbotyros darbai*. III. Vilnius, 2001.
- [7] GUDELIENĖ, Birutė. Bibliinių vardų norminimo problemos Simono Daukanto ir Simono Stanevičiaus *Epitome Historiae Sacrae* vertime ir dabar. Pranešimas 21-oje tarptautinėje Jono Jablonskio konferencijoje „Šiuolaikinės kalbos tyrimai ir problemos“. Vilniaus universitetas, Lietuvių kalbos institutas, 2014 m. Spalio 3 d., p. 13–15. Prieiga per internetą: <http://www.flf.vu.lt/struktura/katedros/lietuviu-kalbos-katedra#naujienos>
- [8] JONIKAS, Petras. *Lietuvių bendrinės kalbos kūrimasis antrojoje XIX amžiaus pusėje*. Čikaga: Pedagoginis literatūros institutas, 1972.
- [9] KLEINAS, Danielius. *Pirmoji lietuvių kalbos gramatika, 1653 metai*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros l-kla, 1957.
- [10] MACIEJAUSKIENĖ, Vitalija. *Lietuvių pavardžių susidarymas XIII–XVIII a.* Vilnius: Mokslas, 1991.
- [11] PALIONIS, Jonas. *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.* Vilnius: Mintis, 1967.
- [12] STUNDŽIA, Bonifacas; EIGMINAS, Kazimieras (par.). *Compendium grammaticae Lithvanicae. Sapūno ir Šulco gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
- [13] Nutarimas „Dėl Biblijos vardų adaptavimo principų“. *Valstybės žinios*, 1997 rugs. 12, Nr. 84–2122, p. 60–61.
- [14] VANAGIENĖ, Birutė; MERKYS, Vytautas (sud.). Redakcinės pastabos. *Simonas Daukantas. Raštai*. T. I. Vilnius: Vaga, 1976, p. 735–742.

BIRUTĖ GUDELIENĖ

Endings of proper names in Simonas Daukantas' and Simonas Stanevičius' translations of *Epitome Historiae Sacrae*

Summary

The relevance of the article lies in the analysis of standardising biblical proper names and their comparison because there have been no well-established orthography of the biblical proper names and a thorough analysis of proper names used in the old works.

The article attempts to examine morphological issues in Stanevičius' and Daukantas' sources, with a special focus on the Lithuanianess of the endings of translated proper biblical names. The article tries to establish the nature of standardisation applied by each author, the influence of the dialect on the spelling of endings, and the relation of orthography of endings used by both translators. It has established that some of the characters with diacritics used by Daukantas mark the endings of certain cases. Simonas Stanevičius uses characters with diacritics in an extensive volume of his works, however, they denoted the place of the stress; therefore the use of Daukantas' works for morphological studies was only too reasonable.

Adaptation of names was discussed as early as in the grammar of Daniel Klein *Grammatica Lithvanica* (1653). Klein specifies the cases of contraction and omitting of endings *-as*, *-is* (combined methods of vowel change in the endings).

The standardised adaptation of biblical names in Lithuanian appeared only in the Dictionary of Biblical Names (*Biblijos vardų žodynas*, 2002) published as late as in 2000. It names numerous principles, and the paramount ones are as follows: 1. According to the international practice of translating the Bible into modern languages, the translation of the Old Testament names should be as close to the Hebrew (Aramaic) original as possible if their Lithuanian forms have a short history of use. Other names that fell into the Lithuanian language through the Greek (*Septuaginta*) and Latin (*Vulgata*) translations of the Old Testament rather than directly from the Hebrew or through the New Testament and that have a well-established form should be treated as traditional ones. 2. The rest of the principles are associated with phonetic issues and adaptation based on adding Lithuanian endings or ends of the word or syllabus.

Stanevičius does not practically shorten the endings of the names – he does not use apostrophes and does not omit vowels though his translations appear to include proper names with no endings at all.

Lithuanianness of the endings of proper names translated by Daukantas is different. There are considerably more cases of shortening the endings of proper names expressed by way of apostrophes or simply omitting a letter. These endings are closer to Samogitian, therefore, they imply syncope. To sum it up, Daukantas most often lithuanianised biblical names in order to provide the reader with as much pure language as possible.

Keywords: Daukantas, Stanevičius, biblical names, standardisation, spelling of the endings